

Trwałość? Użyteczność? Piękno?

Architektura dwudziestego wieku w Polsce

Ogólnopolska konferencja naukowa we Wrocławiu

TRWAŁOŚĆ? UŻYTECZNOŚĆ? PIĘKNO?
Architektura dwudziestego wieku w Polsce

Ogólnopolska konferencja naukowa
24-25.04.2009 r. | Wrocław

Muzeum Architektury

13:30-14:00	Wprowadzenie i otwarcie konferencji Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	14:00-15:00	Przebieg architektury w Polsce Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	15:00-15:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	15:30-16:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	16:00-16:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	16:30-17:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	17:00-17:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	17:30-18:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	18:00-18:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	18:30-19:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	19:00-19:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	19:30-20:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	20:00-20:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	20:30-21:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	21:00-21:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	21:30-22:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	22:00-22:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	22:30-23:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	23:00-23:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	23:30-24:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	24:00-24:30	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski	24:30-25:00	Współczesność i tradycja Agnieszka Zabłocka-Kos, Uniwersytet Wrocławski
-------------	--	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---	-------------	---

il. 1. Plakat konferencji, projekt Katarzyna Niklas

Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego wraz z Kołem Naukowym Studentów Historii Sztuki oraz Muzeum Architektury zorganizowały we Wrocławiu w dniach 24-25 kwietnia 2009 r. konferencję poświęconą architekturze modernizmu w okresie międzywojennym oraz po 1945 roku. Architektura ta jest w Polsce coraz częściej przedmiotem badań i sesji naukowych (by wspomnieć tylko doroczne spotkania w Gdyni), ale jej walory są uznane bardziej przez naukowców niż przez urzędników sprawujących nad nią pieczę. Z powodu zaniedbania i braku remontów nie jest postrzegana jako „piękna”, a jej „trwałość” i „użyteczność” w potocznym mniemaniu jest wątpliwa.

Celem spotkania było ożywienie dyskusji w środowiskach związanych z badaniem i ochroną architektury dwudziestego wieku w Polsce. Poprzez zaprezentowanie dotychczasowych wyników prac naukowych z poszczególnych ośrodków i zarysowanie problemów związanych z tą architekturą na terenie całego kraju chcieliśmy zachęcić do debaty nad tym, co warto chronić i jak to robić. Organizatorzy wybrali nową formułę sesji naukowej: spotkali się tu doktoranci i magistranci zajmujący się architekturą modernizmu oraz ich promotorzy. Dało to możliwość prezentacji badań najmłodszym adeptom nauki (wygłoszono blisko 30 referatów) i pomysł ten sprawdził się znako-

il. 2 Prof. dr hab. Waldemar Okoń i dr hab. Agnieszka Zabłocka-Kos otwierają konferencję

miecie. Uczestnikami byli zarówno historycy sztuki, jak i architekci, co pozwoliło na interdyscyplinarne spojrzenie na przedmiot badań.

Obrady podzielono na pięć sesji tematycznych: dwie dotyczyły architektury okresu międzywojennego na terenach przedwojennej Polski i na powojennych Ziemiach Zachodnich i Północnych, następne dwie – okresu odbudowy i modernizmu w latach 1956-1970, w ostatniej części obrad skupiono się zaś na problemach konserwatorskich: dokumentacji i ochronie. Ożywiona dyskusja po każdej części obrad wykazała ogromne zainteresowanie problematyką, nie była też wolna od klasycznego sporu „staro-

żytników” z „nowożytnikami”. Pojawiły się głosy, że omawiane dzieła to nie „architektura”, lecz „budownictwo” i że nic tu, zwłaszcza w kontekście zachodnioeuropejskim i amerykańskim, nie jest wartościowe. Żywa reakcja i sprzeciw wobec deprecjacji polskiej architektury dwudziestowiecznej, zwłaszcza młodych badaczy zafascynowanych przedmiotem swoich studiów, pozwala żywić nadzieję, że dzięki wnikliwemu poznaniu tej spuścizny będzie możliwa rzetelna jej ocena.

Mamy tu bowiem do czynienia z sytuacją podobną do oceny XIX-wiecznej architektury epoki historyzmu. Jeszcze pół wieku temu tylko nieliczni ważyli

il. 3 Uczestnicy konferencji w czasie dyskusji

il. 4 Architekt Bogna Klimczewska opowiada o realiach swojej pracy w PRL-u

il. 5 Biurowiec z 1913 r. projektu Hansa Poelziga przy ul. Ofiar Oświęcimskich we Wrocławiu

się coś dobrego o niej powiedzieć. Ale jednocześnie jej niegdysiejszy krytyk, zasłużony historyk sztuki Nicolaus Pevsner, zorganizował na zamku Anif w 1963 roku pierwszą dużą konferencję o historyzmie i sztukach pięknych w XIX wieku, rozpoczynając tym samym okres gruntownych badań nad tą epoką. Dziś już niewielu krytycznie ocenia budowlane dokonania wieku maszyny i pary. Z modernizmem jest podobnie. W krajach zachodnich nikt nie kwestionuje wartości modernizmu międzywojennego, o czym świadczą np. wpisanie na Listę Światowego

Dziedzictwa UNESCO budynków Bauhausu w Dessau czy berlińskich osiedli projektowanych m.in. przez Brunona Tauta. Także dzieła z lat 40., 50. i 60. XX wieku są tam rzetelnie i obiektywnie oceniane, pieczołowicie remontowane i chronione poprzez wpisywanie na listy zabytków, choć trzeba przyznać, że dzieje się tak od niedawna. Z pewnością do takiego nastawienia przyczyniła się moda na wzornictwo z tamtej epoki. Wkracza ona i do nas, co pozwala żywić nadzieję, że zachwyty nad powojennymi śmiałowskimi figurkami porcelanowymi przeniesie się też na architekturę.

Nadzieję niesie też młode pokolenie, które na modernizm patrzy z ciekawością, traktując ten okres jako historyczny, a więc dobry do badań, podobnie jak średniowiecze czy barok. Zły stan obiektów, ich szybko postępująca dewastacja czy mniej lub bardziej spektakularne wyburzenia powodują tym większe zainteresowanie badaczy. Powstają prace monograficzne o architektach powojennych, a uprawianie „oral history” i spotkanie tą drogą z przeszłością jest dla młodych badaczy fascynujące. Pokolenie to tworzy więc silną „drużynę”, która wkrótce wzmocni szczupłe grono wielbicieli modernizmu i włączy się w „pracę u podstaw” – edukację społeczną poprzez wystawy i publikacje. Dlatego staramy się, by materiały z naszego spotkania ukazały się drukiem.

il. 6 Obrady we wrocławskim Muzeum Architektury

il. 7 Uczestnicy konferencji pod pomnikiem Bolesława Chrobrego. W tle wyremontowany dom handlowy „Renoma” z 1930 r.

Z pewnością wartościowa byłaby seria „Architektura XX wieku w Polsce”, w której swoje prace magisterskie i doktoraty mogliby publikować młodzi naukowcy. Byłoby też świetnie, gdyby np. Muzeum Architektury we Wrocławiu, przy współudziale środowisk naukowych z różnych miast, przygotowało objazdową wystawę poświęconą tej problematyce. Sukces wystaw o dwudziestolecie międzywojennym świadczy o dużej ciekawości i chęci poznania tej epoki. Na razie jednak narodziła się wola kontynu-

wania konferencji w nowej formule zaproponowanej we Wrocławiu. Jako organizatorzy tego inauguracyjnego spotkania czekamy więc na odzew, licząc, że grono osób zajmujących się architekturą XX wieku będzie szybko rosło.

dr hab. Agnieszka Zabłocka-Kos

Historyk sztuki, architekt, badaczka architektury i urbanistyki XIX i XX wieku. Autorka książek Sztuka, wiara i uczucie. Alexis Langer – śląski architekt neogotyku (1996) i Zrozumieć miasto. Centrum Wrocławia na drodze ku nowoczesnemu city 1907–1957 (2006).

Summary

**AGNIESZKA ZABŁOCKA-KOS / ‘Persistence? Utility? Beauty? Twentieth-century Architecture in Poland’.
A scientific conference in Wrocław**

On 24-25th April 2009 an all-Polish conference ‘Persistence? Utility? Beauty? Twentieth-century Architecture in Poland’, organised by History of Art Institute at the University of Wrocław together with the History of Art Student’s Scientific Circle and Museum of Architecture, took place in Wrocław. MA and PhD students along with their supervisors, historians of art and architects gave almost thirty lectures dedicated to architecture of the interwar and People’s Republic of Poland periods. The conference brought a spirited discussion and it was decided that from then on such meetings would take place annually in different Polish cities.